

Взаимовръзка на видовете агресия и типовете темперамент

Павлина Лазарова, Даниела Крумова

Abstract: *The paper presents the results from a study of the distribution of the types of temperament after H. Eysenck and the types of aggression after Bus-Durkee in a group of students at the age of 19-22 from different specialities. It reveals the interdependence between the type of temperament and the types of aggression, gender and the speciality of the interviewees.*

Key words: *study of temperament, types of temperament, H. Eysenck's questionnaire, study of aggression, types of aggression, Bus-Durkee's questionnaire.*

Напрежението, динамичната социална, икономическа и екологична обстановка, които са характерни за нашето общество, обуславят нарастването на различни отклонения в личностното развитие и поведение на младите хора. Сред тях са: прогресиращо отчуждаване, повишена тревожност, душевна пустота, цинизъм, жестокост, агресивност. Тези явления са характерни не само за училищната възраст, тяхното развитие продължава и след осемнадесетата година. Пренасят се в отношенията в университета, работното място и в семейството.

В професионалните кръгове и в много теоретични концепции явлението агресия получава противоречиво тълкуване. Няма многоаспектни психологически изследвания на това явление, но отделни страни на агресията и агресивното поведение привличат вниманието на много автори и намират отражение в техните разработки.

Проблемът за агресивния юноша, засяга обществото като цяло и е фокус в изследванията на българските учени. Остава открит въпроса: „Какво става с агресивните юноши след завършване на училище?“

Агресивността на младите хора са все още „бяло поле“, върху което може да бъде фокусиран изследователския интерес. Интересно би било да се види каква е взаимовръзката между темперамента и агресивността, дали обучението в определени специалности в университета или практикуването на определена професия повлияват проявите на агресивност.

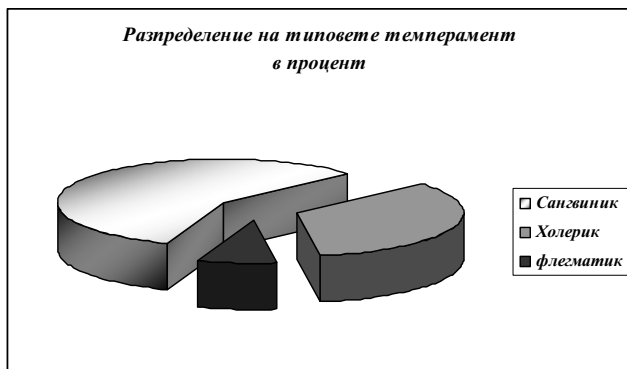
Целта на изследването е да се установи наличието на зависимост между типа темперамент по Х. Айзенк и видовете агресивност по Бъс-Дюрки, пола и специалността при група студенти от “ШУ. Еп. К. Преславски”.

Обект на изследване са 114 души на възраст 19-22г., 57 мъже и 57 жени от специалностите Педагогика на обучението по физическо възпитание (ПОВФ), Социална педагогика (СП) и Социални дейности (СД).

За целите на изследването са приложени въпросници на Айзенк и Бъс-Дюрки, а резултатите са обработени с SPSS 16.0.

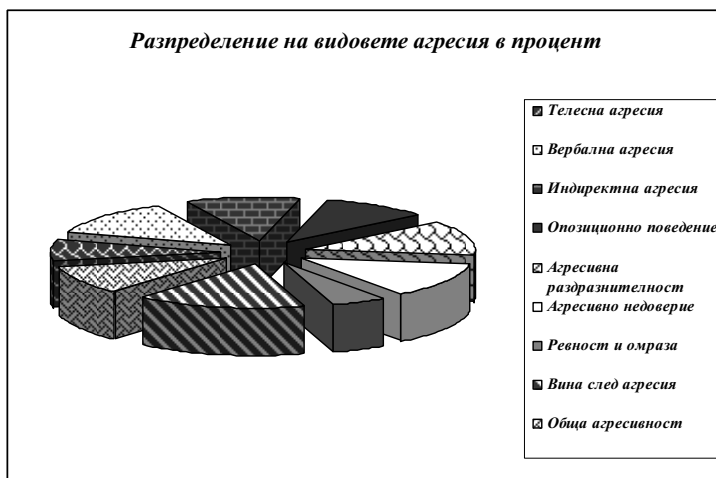
В изследваната група се наблюдават три типа темперамент, 57.9% са сангвиници, 34.2% - холерици и 7.9% - флегматици (фиг. 1).

Фиг. 1

Анкетираните проявяват всички видове агресивност. Телесна агресия се наблюдава при 36.8%, вербална агресия - при 65.8%, индиректна агресия – при 52.6%, опозиционно поведение – при 50%, агресивна раздразнителност и агресивно недоверие – при 63.2%, ревност и омраза – при 26.3%, вина след агресия – при 78.9% (фиг.2). С повишена обща агресивност са 52.6% от изследваните лица.

Фиг.2

Установена е значима зависимост между пола и проявите на опозиционно поведение ($P=0.005$) и агресивната раздразнителност ($P=0.020$), и агресивното недоверие ($P=0.0001$), и изпитването на вина след агресия ($P=0.006$), и общата агресивност на студентите ($P=0.024$), и типовете темперамент ($P=0.001$).

Съществува статистически значима зависимост между специалността на студентите и склонността към телесна агресия ($P=0.0001$) и опозиционното поведение ($P=0.001$), и агресивното недоверие ($P=0.009$), и проявите на ревност и омраза ($P=0.030$), и чувството на вина след агресия ($P=0.010$), и общата агресивност ($P=0.010$), и типа темперамент ($P=0.0001$).

За целите на изследването са потърсени и статистически значими зависимости между отделните скали за агресивност и типа темперамент по отделно в двата пола и по отделно в трите специалности.

Налице е зависимост между склонността към телесна агресия и индиректната агресия при мъжете ($P=0.030$) и жените ($P=0.0001$), и агресивната раздразнителност при мъжете ($P=0.030$), и агресивното недоверие при жените ($P=0.008$), и общата агресивност при мъжете ($P=0.001$) и при жените ($P=0.016$), и типа темперамент при мъжете ($P=0.0001$).

Открита е зависимост между склонността към телесна агресия и вербална агресия при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.027$) и индиректна агресия при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.0001$) и „Социални дейности“ ($P=0.004$), и агресивна раздразнителност в „Социалните дейности“ ($P=0.020$), и обща агресивност в специалностите „Социална педагогика“ ($P=0.001$) и „Социални дейности“ ($P=0.020$), и типовете темперамент в специалностите „Социална педагогика“ ($P=0.003$) и „Социални дейности“ ($P=0.032$).

Има зависимост между проявите на вербалната агресия и индиректна агресия при мъжете ($P=0.0001$) и жените ($P=0.001$), и склонността към ревност и омраза при мъжете ($P=0.008$), и общата агресивност при мъжете ($P=0.003$) и при жените ($P=0.002$).

Наблюдава се зависимост между проявите на вербална агресия и индиректна агресия при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.002$) и „Социални дейности“ ($P=0.0001$), и опозиционното поведение в специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.004$), и склонността към ревност и омраза в „Социална педагогика“ ($P=0.024$), и общата агресивност при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.027$) и „Социални дейности“ ($P=0.0001$), и темперамента в специалност „Социални дейности“ ($P=0.018$).

Установена е значима зависимост между индиректната агресия и агресивната раздразнителност при мъжете ($P=0.006$), и проявите на ревност и омраза при мъжете ($P=0.001$), и общата агресивност при мъжете и жените ($P=0.0001$), и типа темперамент при мъжете ($P=0.0001$).

Съществува значима зависимост между индиректната агресия и проявите на ревност и омраза в специалност „Социална педагогика“ ($P=0.024$), и общата агресивност в трите специалности („Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.001$), „Социална педагогика“ ($P=0.0001$) и „Социални дейности“ ($P=0.004$)), и типа темперамент при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.0001$).

Налице е зависимост между проявите на опозиционно поведение и агресивното недоверие при мъжете ($P=0.0001$), и чувството за вина след агресия при жените ($P=0.003$), и общата агресивност при жените ($P=0.0001$).

Открита е зависимост между проявите на опозиционно поведение и агресивното недоверие при студентите от („Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.004$), и чувството за вина след агресия в специалност „Социални дейности“ ($P=0.003$), и общата агресивност при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.027$) и „Социални дейности“ ($P=0.006$), и типа темперамент в специалност „Социални дейности“ ($P=0.003$).

Има зависимост между изпитваната агресивна раздразнителност и агресивното недоверие при мъжете ($P=0.044$) и жените ($P=0.036$), и чувството за вина след агресия при мъжете ($P=0.001$), и общата агресивност при мъжете ($P=0.0001$) и жените ($P=0.030$), и типа темперамент в двата пола (мъже - $P=0.031$, жени - $P=0.002$).

Наблюдава се зависимост между изпитваната агресивна раздразнителност и агресивното недоверие в специалност „Социални дейности“ ($P=0.017$), и чувството за вина след агресия при студентите от специалност „Социална педагогика“

($P=0.002$) и „Социални дейности“ ($P=0.002$), и общата агресивност в трите специалности („Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.012$), „Социална педагогика“ ($P=0.027$) и „Социални дейности“ ($P=0.001$)), и типа темперамент при студентите от специалност „Социални дейности“ ($P=0.003$).

Установена е значима зависимост между агресивното недоверие и общата агресивност в двата пола (мъже - $P=0.0001$, жени – $P=0.006$).

Съществува значима зависимост между агресивното недоверие и общата агресивност в специалностите „Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.0001$), и „Социални дейности“ ($P=0.017$), и типа темперамент при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.030$) и „Социални дейности“ ($P=0.001$).

Налице е зависимост между изпитваната ревност и омраза и общата агресивност при мъжете ($P=0.0001$), и типа темперамент на мъжете ($P=0.028$).

Открита е зависимост между изпитваната ревност и омраза и общата агресивност в специалностите „Педагогика на обучението по физическо възпитание“ ($P=0.034$), „Социална педагогика“ ($P=0.005$), и типа темперамент при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.030$) и „Социални дейности“ ($P=0.011$).

Има зависимост между чувството за вина след агресия и общата агресивност при мъжете ($P=0.019$).

Наблюдава се зависимост между чувството за вина след агресия и общата агресивност в специалност „Социална педагогика“ ($P=0.012$), и типа темперамент при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.009$) и „Социални дейности“ ($P=0.0001$).

Установена е значима зависимост между общата агресивност и типа темперамент на мъжете ($P=0.0001$).

Съществува значима зависимост между общата агресивност и типа темперамент при студентите от специалност „Социална педагогика“ ($P=0.009$) и „Социални дейности“ ($P=0.035$).

В заключение може да се обобщи, че в изследваната група присъстват три типа темперамент, като преобладават сангвиниците.

Факторите пол и специалност на изследваните лица оказват значимо влияние върху установените типове темперамент и видовете агресия.

Открита е статистически значима зависимост между общата агресивност и типа темперамент на изследваните студенти ($P=0.0001$).

За контакти:

Гл. ас. д-р Павлина Иванова Лазарова Катедра “Психология” ШУ “Епископ Константин Преславски”, тел. 0899 82 82 61, e-mail: p_o_l_i@abv.bg

Докладът е рецензиран.